Tweede Kamer der Staten-Generaal

2

Vergaderjaar 2023–2024

36 550 XVII — **Wijziging van de begrotingsstaat voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking (XVII) voor het jaar 2024 (wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota)**

Nr. 2 — **MEMORIE VAN TOELICHTING**

INHOUDSOPGAVE

A. ARTIKELSGEWIJZE TOELICHTING BIJ HET WETSVOORSTEL 3

B. BEGROTINGSTOELICHTING 4

1 Leeswijzer 4

2 Beleid 4
2.1 Overzicht belangrijke uitgaven- en ontvangstenmutaties 4

3 Beleidsartikelen 6
Artikel 1: Duurzame economische ontwikkeling, handel en investeringen 6
Artikel 2: Duurzame ontwikkeling, voedselzekerheid, water en klimaat 10
Artikel 3: Sociale vooruitgang 13
Artikel 4: Vrede, veiligheid en duurzame ontwikkeling 15
Artikel 5: Multilaterale samenwerking en overige inzet 18

Bijlage 1: Meerjarige juridische verplichtingen 22

A. ARTIKELSGEWIJZE TOELICHTING BIJ HET WETSVOORSTEL

Wetsartikelen 1 tot en met 3

De begrotingsstaten die onderdeel zijn van de Rijksbegroting, worden op grond van artikel 2.3, eerste lid, van de Comptabiliteitswet 2016 elk afzonderlijk bij wet vastgesteld en derhalve ook gewijzigd. Het onderhavige wetsvoorstel strekt ertoe om voor het jaar 2024 wijzigingen aan te brengen in de departementale begrotingsstaat van het Ministerie van Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking.

De in de begrotingsstaat opgenomen begrotingsartikelen worden in onderdeel B van deze memorie van toelichting toegelicht (de zgn. begrotingstoelichting).

De Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking,

E.N.A.J. Schreinemacher

B. BEGROTINGSTOELICHTING

1 Leeswijzer

De voorliggende suppletoire begroting bevat de voorgestelde wijzigingen ten opzichte van de Ontwerpbegroting 2024 van hoofdstuk XVII van de begroting van het Rijk.

In hoofdstuk 2 is een overzicht opgenomen met de belangrijkste mutaties op de begroting voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking met een toelichting op de substantiële verschillen.

Hoofdstuk 3 bevat per beleidsartikel een tabel budgettaire gevolgen van beleid. Na de tabel 'budgettaire gevolgen van beleid' wordt een toelichting op de mutaties gegeven. Hierbij worden per artikel de mutaties die groter of gelijk zijn aan de ondergrenzen in onderstaande staffel (tabel 1) conform de Rijksbegrotingsvoorschriften toegelicht. De wijzigingen van de verplichtingen worden alleen toegelicht wanneer ze groter zijn dan 10% ten opzichte van de vorige stand op artikelniveau.

Tabel 1 Ondergrenzen conform RBV

Omvang begrotingsartikel (stand ontwerpbegroting) in € miljoen	Beleidsmatige mutaties (ondergrens in € miljoen)	Technische mutaties (ondergrens in € miljoen)
< 50	1	2
=> 50 en < 200	2	4
=> 200 < 1000	5	10
=> 1000	10	20

Een hogere bezetting en prijs bij het COA van eerstejaars asielzoekers uit DAC-landen leiden tot een tegenvaller binnen het ODA-budget, waardoor een herschikking van het BHOS-budget plaatsvindt. Deze meerkosten van asiel worden grotendeels bekostigd uit het bufferartikel van de BHOS-begroting in 2026 en een kasschuif vanuit 2025. Per saldo resteert in 2026 een ombuiging van EUR 288 miljoen op de BHOS-begroting. In deze eerste suppletoire begroting wordt de ombuiging op artikelniveau verwerkt en administratief geboekt op het instrument «nog te verdelen» op de artikelonderdelen 1.3, 2.3, 3.1, 4.3 en 5.2. Evenals bij de ombuigingen die in de begroting 2024 zijn verwerkt zijn in de berekening de intensiveringen uit het coalitieakkoord en de BHOS-nota rekenkundig ontzien. Bij een volgend begrotingsmoment wordt inzichtelijk gemaakt hoe de ombuiging is verwerkt en is verdeeld naar de artikelonderdelen.

Middels de extrapolatie wordt het jaar 2029 toegevoegd aan de begrotingshorizon. Hierdoor bevat het jaar 2029 in de tabellen 'Budgettaire gevolgen van beleid' zowel de mutaties uit deze eerste suppletoire begroting als een extrapolatie van de jaarbedragen.

2 Beleid

2.1 Overzicht belangrijke uitgaven- en ontvangstenmutaties

In dit wetsvoorstel is een aantal begrotingswijzigingen opgenomen die per saldo leiden tot een verhoging van de geraamde uitgaven op de begroting voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking (XVII) met EUR 213 miljoen en een verhoging van de geraamde ontvangsten met

EUR 11,9 miljoen. De belangrijkste uitgavenmutaties bij eerste suppletoire begroting worden in onderstaande tabel weergegeven en toegelicht. De uitgebreide toelichtingen zijn per beleidsartikel opgenomen in hoofdstuk 3.

Tabel 2 Belangrijkste suppletoire uitgavenmutaties 2024 (Eerste suppletoire begroting) (bedragen x € 1.000)

	Artikelnummer	Uitgaven 2024
Vastgestelde begroting 2024		**3 719 718**
Belangrijkste suppletoire mutaties		
1) Versterkte Nederlandse Handels- en Investeringspositie	1.2	6 196
2) Klimaat	2.3	31 000
3) Maatschappelijk middenveld	3.3	20 000
4) Humanitaire hulp	4.1	44 000
5) Overig armoedebeleid	5.2	163 324
6) Overige mutaties	div.	– 51 502
Stand 1e suppletoire begroting 2024		**3 932 736**

Toelichting

1) In de eerste suppletoire begroting 2024 worden de uitgaven op artikel 1.2 Versterkte Nederlandse Handels- en Investeringspositie verhoogd. De verhoging komt door een structurele verhoging van de RVO-bijdrage noodzakelijk vanwege loon- en prijsbijstelling en additionele bouwkosten voor de Osaka Expo.

2) Vanuit het verdeelartikel wordt EUR 34 miljoen beschikbaar gesteld ten behoeve van het doorlenen van trekkingsrechten aan het Resilience and Sustainability Trust van het IMF.

3) De extra toestroom van asielzoekers uit DAC-landen heeft in 2023 tot een herschikking binnen het ODA-budget geleid. Dit betekent een totale ombuiging van EUR 3,5 miljard in de periode 2023 t/m 2026 op de BHOS-begroting. Om het imago van Nederland als betrouwbare partner in ontwikkelingssamenwerking niet te schaden, was het uitgangspunt bij de verwerking van de ombuigingen dat lopende contracten niet zouden worden opengebroken. Er wordt nu bijgestuurd op het uitgavenbudget in 2024 en 2025 ter voorkoming dat contracten met partnerorganisaties onder het VMM-subsidiekader *Power of Voices* alsnog zouden moeten worden open gebroken na het initieel verwerken van de ODA-ombuigingen uit 2023 en verder.

4) Het uitgavenbudget voor 2024 op artikelonderdeel 4.1 neemt toe. In verband met groeiende crises wereldwijd (in o.a. Gaza en Soedan) wordt vanuit het verdeelartikel 5.4 EUR 49 miljoen overgeheveld naar het instrument Noodhulp bijdragen op artikel 4.1 ten behoeve van humanitaire hulpverlening bij acute crises. Dit bedrag wordt o.a. ingezet voor een aanvullende bijdrage voor 2024 aan het *Central Emergency Response Fund* (CERF) van de Verenigde Naties (VN) (EUR 10 miljoen), waarmee VN-organisaties snel kunnen inspringen op acute noden (in 2023 o.a. in Gaza, Soedan en Libië). Daarnaast wordt EUR 5 miljoen ingezet voor een bijdrage voor de VN-gezant voor wederopbouw voor Gaza, door een overheveling naar het Stabiliteitsfonds op de begroting van Buitenlandse Zaken (artikel 2.4).

5) Ten aanzien van artikelonderdeel 5.2 neemt het budget toe. Dit komt door een reservering van EUR 20 miljoen die bedoeld is voor de wederopbouw in Gaza. Bij besteding van deze reservering wordt bepaald waar in de begroting dit budget nodig is en zal waar nodig over artikelen worden

overgeheveld. Daarnaast heeft het kabinet voor de jaren 2024 en 2025 additionele middelen voor niet-militaire steun aan Oekraïne beschikbaar gesteld. Deze middelen staan op artikelonderdeel 5.2. Waar nodig wordt het budget op een later moment nog naar artikel (onderdeel) overgeheveld.

Tabel 3 Belangrijkste suppletoire ontvangstenmutaties 2024 (Eerste suppletoire begroting) (bedragen x € 1.000)

	Artikelnummer	Uitgaven 2024
Vastgestelde begroting 2024		**57 815**
Belangrijkste suppletoire mutaties		
1) Teruggave Europese Investeringsbank	5.21	11 991
Stand 1e suppletoire begroting 2024		**69 806**

Toelichting
1) In 2024 wordt een ontvangst verwacht op artikel 5.21 vanwege een teruggave van de Europese Investeringsbank (EIB). Het betreft ongeveer EUR 12 miljoen in 2024 en in latere jaren ongeveer EUR 100.000 per jaar tot en met 2028.

3 Beleidsartikelen

Artikel 1: Duurzame economische ontwikkeling, handel en investeringen

Budgettaire gevolgen van beleid

In aansluiting op de ontwerpbegrotingen en de Voorjaarsnota worden vanaf 2024 ook de mutaties voor het jaar t+5 opgenomen in de tabel budgettaire gevolgen van beleid van de 1ste suppletoire begrotingen. Dit betreft de extrapolatie van de begroting – het toevoegen van het jaar t+5 – en vervolgens de mutaties tot en met t+5 die tijdens de voorjaarsbesluitvorming zijn verwerkt.

Tabel 4 Budgettaire gevolgen van beleid artikel 1 (bedragen x € 1.000)

		Ontwerpbegroting t (1)	Mutaties via NvW, moties, amendementen en ISB (2)	Vastgestelde begroting t (3) = (1) + (2)	Mutaties 1e suppletoire begroting (4)	Stand 1e suppletoire begroting (5) = (3) + (4)	Mutatie 2025	Mutatie 2026	Mutatie 2027	Mutatie 2028	Mutatie 2029
Art.	**Verplichtingen**	**411.111**	**0**	**411.111**	**36.769**	**447.880**	**7.000**	**– 6.100**	**15.450**	**6.200**	**521.207**
	Uitgaven	**601.497**	**0**	**601.497**	**5.596**	**607.093**	**3.803**	**– 31.085**	**7.100**	**7.100**	**711.179**
1.1	**Duurzaam handels- en investeringssysteem, inclusief MVO**	**35.114**	**0**	**35.114**	**1.500**	**36.614**	**2.000**	**5.100**	**6.200**	**6.200**	**40.556**
	Subsidies (regelingen)	*19.729*	*0*	*19.729*	*1.500*	*21.229*	*– 2.500*	*3.100*	*6.200*	*6.200*	*24.767*
	MVO en beleidsondersteuning (ODA)	15.506	0	15.506	0	15.506	– 4.500	– 2.000	0	0	15.875
	MVO en beleidsondersteuning (non-ODA)	4.223	0	4.223	1.500	5.723	2.000	5.100	6.200	6.200	8.892
	Opdrachten	*2.281*	*0*	*2.281*	*0*	*2.281*	*0*	*0*	*0*	*0*	*2.294*
	MVO en beleidsondersteuning (non-ODA)	2.281	0	2.281	0	2.281	0	0	0	0	2.294
	Bijdrage aan agentschappen	*1.909*	*0*	*1.909*	*0*	*1.909*	*0*	*0*	*0*	*0*	*2.300*

		Ontwerpbegroting t (1)	Mutaties via NvW, moties, amendementen en ISB (2)	Vastgestelde begroting t (3) = (1) + (2)	Mutaties 1e suppletoire begroting (4)	Stand 1e suppletoire begroting (5) = (3) + (4)	Mutatie 2025	Mutatie 2026	Mutatie 2027	Mutatie 2028	Mutatie 2029
	Rijksdienst voor ondernemend Nederland	1.909	0	1.909	0	1.909	0	0	0	0	2.300
	Bijdrage aan (inter-)nationale organisaties	*11.195*	*0*	*11.195*	*0*	*11.195*	*4.500*	*2.000*	*0*	*0*	*11.195*
	MVO en beleidsondersteuning (ODA)	5.000	0	5.000	0	5.000	4.500	2.000	0	0	5.000
	Contributies internationaal ondernemen (non-ODA)	6.195	0	6.195	0	6.195	0	0	0	0	6.195
1.2	**Versterkte Nederlandse Handels- en Investeringspositie**	**98.273**	**0**	**98.273**	**6.196**	**104.469**	**3.903**	**4.000**	**3.000**	**3.000**	**95.273**
	Subsidies (regelingen)	*30.781*	*0*	*30.781*	*0*	*30.781*	*0*	*0*	*0*	*0*	*30.781*
	Programma's internationaal ondernemen	10.000	0	10.000	0	10.000	0	0	0	0	10.000
	Versterking concurrentiepositie Nederland	6.502	0	6.502	0	6.502	0	0	0	0	6.502
	Invest Internationaal	9.780	0	9.780	0	9.780	0	0	0	0	9.780
	Dutch Trade and Investment Fund	4.499	0	4.499	0	4.499	0	0	0	0	4.499
	Garanties	*1.500*	*0*	*1.500*	*0*	*1.500*	*0*	*0*	*0*	*0*	*1.500*
	Dutch Trade and Investment Fund	1.500	0	1.500	0	1.500	0	0	0	0	1.500
	Opdrachten	*20.752*	*0*	*20.752*	*3.196*	*23.948*	*903*	*1.000*	*0*	*0*	*14.752*
	Programma's internationaal ondernemen	10.566	0	10.566	650	11.216	0	0	0	0	10.566
	Dutch Trade and Investment Fund	4.186	0	4.186	0	4.186	0	0	0	0	4.186
	Wereldtentoonstelling	6.000	0	6.000	2.546	8.546	903	1.000	0	0	0
	Bijdrage aan agentschappen	*45.240*	*0*	*45.240*	*3.000*	*48.240*	*3.000*	*3.000*	*3.000*	*3.000*	*48.240*
	Rijksdienst voor ondernemend Nederland	45.240	0	45.240	3.000	48.240	3.000	3.000	3.000	3.000	48.240
1.3	**Versterkte private sector en arbeidsmarkt in ontwikkelingslanden**	**468.110**	**0**	**468.110**	**– 2.100**	**466.010**	**– 2.100**	**– 40.185**	**– 2.100**	**– 2.100**	**575.350**
	Subsidies (regelingen)	*169.690*	*0*	*169.690*	*22.353*	*192.043*	*17.900*	*18.325*	*16.575*	*19.050*	*209.800*
	Marktontwikkeling en markttoegang	15.450	0	15.450	– 400	15.050	– 400	– 400	– 400	– 400	20.050
	Economic governance and institutions	19.900	0	19.900	0	19.900	0	0	0	0	22.400
	Financiële sector ontwikkeling	36.105	0	36.105	30.270	66.375	26.630	21.750	20.850	22.550	71.550
	Infrastructuurontwikkeling	32.300	0	32.300	– 5.000	27.300	– 5.000	0	0	0	34.100
	Duurzame productie en handel	44.890	0	44.890	– 2.100	42.790	– 2.100	– 2.100	– 2.100	– 2.100	49.700
	(Jeugd)werkgelegenheid	9.000	0	9.000	0	9.000	0	0	0	0	9.000

	Ontwerpbegroting t (1)	Mutaties via NvW, moties, amendementen en ISB (2)	Vastgestelde begroting t (3) = (1) + (2)	Mutaties 1e suppletoire begroting (4)	Stand 1e suppletoire begroting (5) = (3) + (4)	Mutatie 2025	Mutatie 2026	Mutatie 2027	Mutatie 2028	Mutatie 2029
Nexus onderwijs en werk	7.065	0	7.065	– 1.937	5.128	– 230	300	0	0	0
Lokale private sector ontwikkeling	4.980	0	4.980	1.520	6.500	– 1.000	– 1.225	– 1.775	– 1.000	3.000
Leningen	*38.873*	*0*	*38.873*	*0*	*38.873*	*0*	*0*	*0*	*0*	*85.000*
Infrastructuurontwikkeling	8.873	0	8.873	0	8.873	0	0	0	0	10.000
Financiële sector ontwikkeling	30.000	0	30.000	0	30.000	0	0	0	0	75.000
Garanties	*10.000*	*0*	*10.000*	*0*	*10.000*	*0*	*0*	*0*	*0*	*10.000*
Financiële sector ontwikkeling	10.000	0	10.000	0	10.000	0	0	0	0	10.000
Opdrachten	*58.000*	*0*	*58.000*	*0*	*58.000*	*0*	*0*	*0*	*0*	*63.350*
Marktontwikkeling en markttoegang	12.000	0	12.000	0	12.000	0	0	0	0	12.000
Economic governance and institutions	17.000	0	17.000	0	17.000	0	0	0	0	17.000
Financiële sector ontwikkeling	1.000	0	1.000	0	1.000	0	0	0	0	1.000
Infrastructuurontwikkeling	1.750	0	1.750	0	1.750	0	0	0	0	1.750
(Jeugd)werkgelegenheid	26.250	0	26.250	0	26.250	0	0	0	0	31.600
Bijdrage aan agentschappen	*24.000*	*0*	*24.000*	*0*	*24.000*	*0*	*0*	*0*	*0*	*26.000*
Rijksdienst voor ondernemend Nederland	24.000	0	24.000	0	24.000	0	0	0	0	26.000
Bijdrage aan (inter-)nationale organisaties	*167.547*	*0*	*167.547*	*– 24.453*	*143.094*	*– 20.000*	*– 20.425*	*– 18.675*	*– 21.150*	*181.200*
International Labour Organisation	5.700	0	5.700	0	5.700	0	0	0	0	5.700
Lokale private sector ontwikkeling	39.341	0	39.341	1.421	40.762	1.500	725	2.475	0	35.150
Marktontwikkeling en markttoegang	15.767	0	15.767	400	16.167	400	400	400	400	18.600
Partnershipprogramma ILO	6.500	0	6.500	– 50	6.450	– 50	950	950	950	6.450
Economic governance and institutions	6.000	0	6.000	0	6.000	0	0	0	0	6.000
Financiële sector ontwikkeling	16.000	0	16.000	0	16.000	0	0	0	0	16.000
Infrastructuurontwikkeling	68.499	0	68.499	– 26.634	41.865	– 20.000	– 20.000	– 20.000	– 20.000	93.300
Nexus onderwijs en werk	9.740	0	9.740	410	10.150	– 1.850	– 2.500	– 2.500	– 2.500	0
Nog te verdelen	*0*	*0*	*0*	*0*	*0*	*0*	*– 38.085*	*0*	*0*	*0*
Nog te verdelen	0	0	0	0	0	0	– 38.085	0	0	0
Ontvangsten	**14.000**	**0**	**14.000**	**0**	**14.000**	**0**	**0**	**0**	**0**	**14.000**

Tabel 5 Uitsplitsing verplichtingen (bedragen x € 1.000)

	Stand ontwerp begroting	Mutaties via NvW, moties, amendementen en ISB	Vastgestelde begroting	Mutaties 1e suppletoire begroting	Stand 1e suppletoire begroting	Mutaties 1e suppletoire begroting	Mutaties 1e suppletoire begroting	Mutaties 1e suppletoire begroting	Mutaties 1e suppletoire begroting
	2024	2024	2024	2024	2024	2025	2026	2027	2028
	(1)	(2)	(3)=(1+2)	(4)	(5)=(3+4)				
Verplichtingen	**411 111**	**0**	**411 111**	**36 769**	**447 880**	**0**	**0**	**0**	**0**
garantieverplichtingen	**100 000**	**0**	**100 000**	**0**	**100 000**				
overige verplichtingen	**311 111**	**0**	**311 111**	**36 769**	**347 880**				

Toelichting

Verplichtingen
In de eerste suppletoire begroting 2024 worden de verplichtingen op artikel 1 verhoogd o.a. voor het uitvoeren van het toezicht op de IMVO-wetgeving (CSDDD richtlijn) en voor nieuwe programma's bij de ambassades. In 2025 stijgt het budget door nieuwe verplichtingen in het kader van Osaka Expo en hogere uitvoeringskosten RVO vanwege loon en prijspeil aanpassingen. Verder wordt het verplichtingenbudget in 2026 naar beneden bijgesteld door een verlaging van het verplichtingenbudget van de ambassades en het doorschuiven van de ILO bijdrage naar 2027. In 2028 wordt het verplichtingenbudget verhoogd door nieuwe verplichtingen voor ILO en de bijdrage aan RVO. De mutatie voor 2029 betreft de toevoeging van het gehele verplichtingenbudget.

Uitgaven
De uitgaven voor 2024 op artikel 1 Duurzame economische ontwikkeling, handel en investeringen zijn voor 89% juridisch verplicht (stand midden april 2024).

Artikelonderdeel 1.1
In de eerste suppletoire begroting 2024 worden de uitgaven op artikel 1.1 Duurzaam handels- en investeringssysteem, inclusief MVO structureel verhoogd in het kader van de uitvoering van het toezicht op de IMVO-wetgeving (CSDDD-richtlijn) en de anti-dwangarbeidverordening (FLR). De CSDDD-richtlijn verplicht grote bedrijven misstanden in hun waardeketen op mens en milieu in kaart te brengen en aan te pakken. Verder ziet de anti-dwangarbeidverordening erop toe dat producten die gemaakt worden met dwangarbeid verboden worden en niet meer op de EU-markt gebracht worden.

Artikelonderdeel 1.2
In de eerste suppletoire begroting 2024 worden de uitgaven op artikel 1.2 Versterkte Nederlandse Handels- en Investeringspositie verhoogd. De verhoging komt door een structurele verhoging van de RVO bijdrage, additionele bouwkosten voor de Osaka Expo en door een overheveling voor de doorlopende bijdrage aan RVO (Netherlands Branding programma). Verder worden de uitgave o.a. in 2025 en 2026 verhoogd in het kader van Osaka Expo.

Nog te verdelen
Als gevolg van de hogere bezetting en prijs bij het COA van eerstejaars asielzoekers uit DAC-landen, heeft er een herschikking plaatsgevonden binnen het ODA-budget. Dit betekent een ombuiging op de BHOS-programma's in 2026. Op het ODA-budget van artikel 1 wordt EUR 38 miljoen omgebogen in

2026. Deze ombuiging is administratief geboekt op het instrument «nog te verdelen» binnen artikelonderdeel 1.3. Bij een volgend begrotingsmoment kan en zal inzichtelijk gemaakt hoe de ombuiging uiteindelijk zal worden verwerkt en verdeeld naar de artikelonderdelen.

Artikel 2: Duurzame ontwikkeling, voedselzekerheid, water en klimaat

Budgettaire gevolgen van beleid

In aansluiting op de ontwerpbegrotingen en de Voorjaarsnota worden vanaf 2024 ook de mutaties voor het jaar t+5 opgenomen in de tabel budgettaire gevolgen van beleid van de 1ste suppletoire begrotingen. Dit betreft de extrapolatie van de begroting – het toevoegen van het jaar t+5 – en vervolgens de mutaties tot en met t+5 die tijdens de voorjaarsbesluitvorming zijn verwerkt.

Tabel 6 Budgettaire gevolgen van beleid artikel 2 (bedragen x € 1.000)

		Ontwerpbegroting t (1)	Mutaties via NvW, moties, amendementen en ISB (2)	Vastgestelde begroting t (3) = (1) + (2)	Mutaties 1e suppletoire begroting (4)	Stand 1e suppletoire begroting (5) = (3) + (4)	Mutatie 2025	Mutatie 2026	Mutatie 2027	Mutatie 2028	Mutatie 2029
Art.	**Verplichtingen**	**753.948**	**0**	**753.948**	**524.501**	**1.278.449**	**– 27.766**	**61.219**	**11.002**	**27.502**	**804.139**
	Uitgaven	**905.844**	**0**	**905.844**	**28.943**	**934.787**	**– 57**	**– 74.324**	**43**	**43**	**1.141.825**
2.1	**Voedselzekerheid**	**392.345**	**0**	**392.345**	**0**	**392.345**	**0**	**0**	**0**	**0**	**439.295**
	Subsidies (regelingen)	*97.202*	*0*	*97.202*	*9.230*	*106.432*	*30.300*	*19.250*	*4.500*	*– 10.700*	*91.000*
	Realiseren ecologische houdbare voedselsystemen	13.000	0	13.000	0	13.000	0	– 3.000	0	0	20.000
	Bevorderen inclusieve, duurzame groei in de agrarische sector	10.000	0	10.000	10.000	20.000	10.000	10.000	10.000	0	21.000
	Kennis & capaciteitsopbouw ten behoeve van voedselzekerheid	3.000	0	3.000	0	3.000	0	0	0	0	3.000
	Uitbannen huidige honger en voeding	19.000	0	19.000	0	19.000	0	0	– 14.400	– 14.000	12.000
	Voedselzekerheid	52.202	0	52.202	– 770	51.432	20.300	12.250	8.900	3.300	35.000
	Opdrachten	*23.000*	*0*	*23.000*	*– 8.272*	*14.728*	*– 9.000*	*– 9.000*	*– 12.700*	*– 12.500*	*16.500*
	Kennis & capaciteitsopbouw ten behoeve van voedselzekerheid	13.000	0	13.000	– 1.000	12.000	0	0	– 3.700	– 4.000	15.000
	Realiseren ecologische houdbare voedselsystemen	10.000	0	10.000	– 7.272	2.728	– 9.000	– 9.000	– 9.000	– 8.500	1.500
	Bijdrage aan agentschappen	*3.132*	*0*	*3.132*	*0*	*3.132*	*0*	*0*	*0*	*0*	*3.795*
	Rijksdienst voor ondernemend Nederland	3.132	0	3.132	0	3.132	0	0	0	0	3.795
	Bijdrage aan (inter-)nationale organisaties	*269.011*	*0*	*269.011*	*– 958*	*268.053*	*– 21.300*	*– 10.250*	*8.200*	*23.200*	*328.000*
	Voedselzekerheid	131.854	0	131.854	13.792	145.646	10.475	12.300	33.200	38.700	173.000

		Ontwerpbegroting t (1)	Mutaties via NvW, moties, amendementen en ISB (2)	Vastgestelde begroting t (3) = (1) + (2)	Mutaties 1e suppletoire begroting (4)	Stand 1e suppletoire begroting (5) = (3) + (4)	Mutatie 2025	Mutatie 2026	Mutatie 2027	Mutatie 2028	Mutatie 2029
	Realiseren ecologische houdbare voedselsystemen	24.000	0	24.000	0	24.000	– 4.000	0	– 19.000	– 10.000	45.000
	Bevorderen inclusieve, duurzame groei in de agrarische sector	40.500	0	40.500	0	40.500	– 10.000	– 5.200	0	2.500	61.000
	Kennis & capaciteitsopbouw ten behoeve van voedselzekerheid	26.000	0	26.000	0	26.000	0	0	0	0	27.000
	Uitbannen huidige honger en voeding	46.657	0	46.657	– 14.750	31.907	– 17.775	– 17.350	– 6.000	– 8.000	22.000
	Nog te verdelen	*0*	*0*	*0*	*0*	*0*	*0*	*0*	*0*	*0*	*0*
	Nog te verdelen	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2.2	**Water**	**194.164**	**0**	**194.164**	**– 2.057**	**192.107**	**– 2.057**	**– 2.057**	**– 2.057**	**– 2.057**	**231.657**
	Subsidies (regelingen)	*55.158*	*0*	*55.158*	*– 557*	*54.601*	*– 7.687*	*– 1.877*	*3.043*	*4.693*	*75.179*
	Waterbeheer	27.119	0	27.119	2.293	29.412	1.443	2.443	2.943	3.693	38.500
	Drinkwater en sanitatie	28.039	0	28.039	– 2.850	25.189	– 9.130	– 4.320	100	1.000	36.679
	Opdrachten	*5.250*	*0*	*5.250*	*– 1.500*	*3.750*	*– 500*	*0*	*– 2.000*	*250*	*4.378*
	Waterbeheer	5.250	0	5.250	– 1.500	3.750	– 500	0	– 2.000	250	4.378
	Bijdrage aan agentschappen	*2.000*	*0*	*2.000*	*0*	*2.000*	*0*	*0*	*0*	*0*	*2.000*
	Rijksdienst voor ondernemend Nederland	2.000	0	2.000	0	2.000	0	0	0	0	2.000
	Bijdrage aan (inter-)nationale organisaties	*131.756*	*0*	*131.756*	*0*	*131.756*	*6.130*	*– 180*	*– 3.100*	*– 7.000*	*150.100*
	Waterbeheer	89.656	0	89.656	– 4.000	85.656	– 470	– 5.780	– 3.100	– 7.000	89.600
	Drinkwater en sanitatie	42.100	0	42.100	4.000	46.100	6.600	5.600	0	0	60.500
2.3	**Klimaat**	**319.335**	**0**	**319.335**	**31.000**	**350.335**	**2.000**	**– 72.267**	**2.100**	**2.100**	**470.873**
	Subsidies (regelingen)	*98.882*	*0*	*98.882*	*– 1.677*	*97.205*	*37.200*	*41.200*	*49.200*	*49.200*	*143.400*
	Klimaat algemeen	32.882	0	32.882	123	33.005	0	0	0	0	32.400
	Hernieuwbare energie	26.000	0	26.000	0	26.000	0	0	0	0	26.000
	Dutch Fund for Climate and Development	40.000	0	40.000	– 30.000	10.000	0	0	0	0	40.000
	Bosbehoud	0	0	0	28.200	28.200	37.200	41.200	49.200	49.200	45.000
	Bijdrage aan agentschappen	*3.400*	*0*	*3.400*	*0*	*3.400*	*0*	*0*	*0*	*0*	*3.400*
	Rijksdienst voor ondernemend Nederland	3.400	0	3.400	0	3.400	0	0	0	0	3.400
	Bijdrage aan (inter-)nationale organisaties	*217.053*	*0*	*217.053*	*32.677*	*249.730*	*– 35.200*	*– 39.200*	*– 47.100*	*– 47.100*	*324.073*
	Contributie IZA/IZT	357	0	357	1	358	1	1	1	1	358
	Klimaatprogramma's (non-ODA)	1.595	0	1.595	– 100	1.495	– 100	– 100	0	0	1.555
	Klimaat algemeen	150.459	0	150.459	– 139.224	11.235	– 222.101	– 247.101	– 257.101	– 257.101	19.018

	Ontwerpbegroting t (1)	Mutaties via NvW, moties, amendementen en ISB (2)	Vastgestelde begroting t (3) = (1) + (2)	Mutaties 1e suppletoire begroting (4)	Stand 1e suppletoire begroting (5) = (3) + (4)	Mutatie 2025	Mutatie 2026	Mutatie 2027	Mutatie 2028	Mutatie 2029
Hernieuwbare energie	56.000	0	56.000	0	56.000	0	0	0	0	86.000
UNEP	8.642	0	8.642	0	8.642	0	0	0	0	7.142
Bosbehoud	0	0	0	11.000	11.000	22.000	28.000	30.000	30.000	30.000
Multilaterale klimaatfondsen	0	0	0	127.000	127.000	165.000	180.000	180.000	180.000	180.000
Resilience and Sustainability Trust	0	0	0	34.000	34.000	0	0	0	0	0
Nog te verdelen	*0*	*0*	*0*	*0*	*0*	*0*	*– 74.267*	*0*	*0*	*0*
Nog te verdelen	0	0	0	0	0	0	– 74.267	0	0	0
Ontvangsten	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**

Toelichting
Verplichtingen
Het verplichtingenbudget in 2024 neemt toe met EUR 524,5 miljoen. De grootste posten zijn het afsluiten van het *Food Systems Resilience Program* met de Wereldbank voor Oost en Zuidelijk Afrika, dit betreft een verplichting van EUR 173 miljoen (2024-2030). In 2024 wordt een vervolg gegeven aan de 10 jaar Nederlandse inzet om beschikbaarheid van goede kwaliteit zaaigoed in Afrika te verbeteren, EUR 100 miljoen (2024-2034). Daarnaast is er EUR 10,5 miljoen verplichtingenbudget overgemaakt vanuit 1.3 naar 2.3 voor het *National Initiatives for Sustainable & Climate Smart Oil Palm Smallholders* (NISCOPS) programma van IDH. Bovendien is het verplichtingenbudget verhoogd in het kader van de bijdrage aan het *International Fund for Agricultural Development* (IFAD) voor EUR 128 miljoen en voor EUR 34 miljoen om het doorlenen van trekkingsrechten aan het *Resilience and Sustainability Trust* (RST) van het IMF mogelijk te maken. Tot slot wijzigt het verplichtingenbudget door diverse lokale projecten voor EUR 79 miljoen.

Uitgaven
De uitgaven voor 2024 op artikel 2 Duurzame ontwikkeling, voedselzekerheid, water en klimaat zijn voor 95% juridisch verplicht (stand midden april 2024).

Artikelonderdeel 2.3
Vanuit het verdeelartikel wordt EUR 34 miljoen beschikbaar gesteld ten behoeve van het doorlenen van trekkingsrechten aan het *Resilience and Sustainability Trust* van het IMF. Deze reservering doet daarmee recht aan de toezegging aan het kamerlid Hirsch bij de begrotingsbehandeling 2024 om binnen de begroting een substantieel bedrag vrij te maken voor de aanpak van grondoorzaken van armoede en irreguliere migratie. De *Resilience & Sustainability Trust* helpt lage-inkomenslanden en kwetsbare middeninkomenslanden weerbaarheid op te bouwen tegen externe schokken als klimaatverandering en verzekert op deze wijze duurzame groei. De trust voorziet daarmee in betaalbare financiering van de bestrijding van de grondoorzaken van armoede.

Nog te verdelen
Als gevolg van de hogere bezetting en prijs bij het COA van eerstejaars asielzoekers uit DAC-landen, heeft er een herschikking plaatsgevonden binnen

het ODA-budget. Dit betekent een ombuiging op de BHOS-programma's in 2026. Op artikel 2 wordt EUR 74 miljoen omgebogen in 2026. Deze ombuiging is administratief geboekt op het instrument «nog te verdelen» binnen artikelonderdeel 2.3. Bij een volgend begrotingsmoment kan en zal inzichtelijk gemaakt hoe de ombuiging uiteindelijk zal worden verwerkt en verdeeld naar de artikelonderdelen.

Artikel 3: Sociale vooruitgang

Budgettaire gevolgen van beleid

In aansluiting op de ontwerpbegrotingen en de Voorjaarsnota worden vanaf 2024 ook de mutaties voor het jaar t+5 opgenomen in de tabel budgettaire gevolgen van beleid van de 1ste suppletoire begrotingen. Dit betreft de extrapolatie van de begroting – het toevoegen van het jaar t+5 – en vervolgens de mutaties tot en met t+5 die tijdens de voorjaarsbesluitvorming zijn verwerkt.

Tabel 7 Budgettaire gevolgen van beleid artikel 3 (bedragen x € 1.000)

		Ontwerpbegroting t (1)	Mutaties via NvW, moties, amendementen en ISB (2)	Vastgestelde begroting t (3) = (1) + (2)	Mutaties 1e suppletoire begroting (4)	Stand 1e suppletoire begroting (5) = (3) + (4)	Mutatie 2025	Mutatie 2026	Mutatie 2027	Mutatie 2028	Mutatie 2029
Art.	**Verplichtingen**	**309.676**	**0**	**309.676**	**64.224**	**373.900**	**– 91.342**	**110.660**	**43.577**	**– 74.123**	**383.272**
	Uitgaven	**802.998**	**0**	**802.998**	**21.725**	**824.723**	**6.725**	**– 70.234**	**2.155**	**2.155**	**900.134**
3.1	**Mondiale gezondheid en seksuele en reproductieve gezondheid en rechten**	**508.537**	**0**	**508.537**	**1.725**	**510.262**	**1.725**	**– 70.234**	**2.155**	**2.155**	**558.939**
	Subsidies (regelingen)	*201.576*	*0*	*201.576*	*9.618*	*211.194*	*2.765*	*– 613*	*– 5.139*	*– 6.254*	*271.840*
	Mondiale gezondheid en SRGR	201.576	0	201.576	9.618	211.194	2.765	– 613	– 5.139	– 6.254	271.840
	Opdrachten	*17.825*	*0*	*17.825*	*0*	*17.825*	*0*	*0*	*0*	*0*	*17.975*
	Mondiale gezondheid en SRGR	17.825	0	17.825	0	17.825	0	0	0	0	17.975
	Bijdrage aan agentschappen	*139*	*0*	*139*	*0*	*139*	*0*	*0*	*0*	*0*	*100*
	Rijksdienst voor ondernemend Nederland	139	0	139	0	139	0	0	0	0	100
	Bijdrage aan (inter-)nationale organisaties	*288.997*	*0*	*288.997*	*– 7.893*	*281.104*	*– 1.040*	*2.768*	*7.294*	*8.409*	*269.024*
	WHO/PAHO	6.713	0	6.713	409	7.122	409	409	409	409	7.122
	Mondiale gezondheid en SRGR	184.882	0	184.882	– 8.302	176.580	– 1.449	2.359	6.885	8.000	164.500
	UNFPA	60.000	0	60.000	0	60.000	0	0	0	0	60.000
	UNAIDS	23.000	0	23.000	0	23.000	0	0	0	0	23.000
	Partnershipprogramma WHO	14.402	0	14.402	0	14.402	0	0	0	0	14.402
	Nog te verdelen	*0*	*0*	*0*	*0*	*0*	*0*	*– 72.389*	*0*	*0*	*0*
	Nog te verdelen	0	0	0	0	0	0	– 72.389	0	0	0

		Ontwerpbegroting t (1)	Mutaties via NvW, moties, amendementen en ISB (2)	Vastgestelde begroting t (3) = (1) + (2)	Mutaties 1e suppletoire begroting (4)	Stand 1e suppletoire begroting (5) = (3) + (4)	Mutatie 2025	Mutatie 2026	Mutatie 2027	Mutatie 2028	Mutatie 2029
3.2	**Vrouwenrechten en gendergelijkheid**	**47.609**	**0**	**47.609**	**0**	**47.609**	**0**	**0**	**0**	**0**	**52.439**
	Subsidies (regelingen)	*34.109*	*0*	*34.109*	*0*	*34.109*	*0*	*0*	*0*	*0*	*46.439*
	Vrouwenrechten	34.109	0	34.109	0	34.109	0	0	0	0	46.439
	Bijdrage aan (inter-)nationale organisaties	*13.500*	*0*	*13.500*	*0*	*13.500*	*0*	*0*	*0*	*0*	*6.000*
	Vrouwenrechten	7.500	0	7.500	0	7.500	0	0	0	0	0
	UNWOMEN	6.000	0	6.000	0	6.000	0	0	0	0	6.000
	Nog te verdelen	*0*	*0*	*0*	*0*	*0*	*0*	*0*	*0*	*0*	*0*
	Nog te verdelen	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
3.3	**Maatschappelijk middenveld**	**182.859**	**0**	**182.859**	**20.000**	**202.859**	**5.000**	**0**	**0**	**0**	**219.206**
	Subsidies (regelingen)	*167.592*	*0*	*167.592*	*15.870*	*183.462*	*3.843*	*5.345*	*5.345*	*5.345*	*217.056*
	Versterking maatschappelijk middenveld	167.592	0	167.592	15.870	183.462	3.843	5.345	5.345	5.345	217.056
	Opdrachten	*7.282*	*0*	*7.282*	*0*	*7.282*	*0*	*0*	*0*	*0*	*2.000*
	Versterking maatschappelijk middenveld	6.000	0	6.000	0	6.000	0	0	0	0	2.000
	Versterking maatschappelijk middenveld Monitoringsfonds	1.282	0	1.282	0	1.282	0	0	0	0	0
	Bijdrage aan (inter-)nationale organisaties	*7.985*	*0*	*7.985*	*4.130*	*12.115*	*1.157*	*– 5.345*	*– 5.345*	*– 5.345*	*150*
	Versterking maatschappelijk middenveld	7.985	0	7.985	4.130	12.115	1.157	– 5.345	– 5.345	– 5.345	150
	Nog te verdelen	*0*	*0*	*0*	*0*	*0*	*0*	*0*	*0*	*0*	*0*
	Nog te verdelen	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
3.4	**Onderwijs**	**63.993**	**0**	**63.993**	**0**	**63.993**	**0**	**0**	**0**	**0**	**69.550**
	Subsidies (regelingen)	*1.500*	*0*	*1.500*	*0*	*1.500*	*0*	*0*	*0*	*0*	*0*
	Onderzoeksprogramma's	1.500	0	1.500	0	1.500	0	0	0	0	0
	Opdrachten	*60.140*	*0*	*60.140*	*0*	*60.140*	*0*	*0*	*0*	*0*	*69.550*
	Onderwijs	200	0	200	0	200	0	0	0	0	100
	Onderzoeksprogramma's	2.000	0	2.000	0	2.000	0	0	0	0	1.500
	Hoger Onderwijs	57.940	0	57.940	0	57.940	0	0	0	0	67.950
	Bijdrage aan (inter-)nationale organisaties	*2.353*	*0*	*2.353*	*0*	*2.353*	*0*	*0*	*0*	*0*	*0*
	Onderwijs	2.353	0	2.353	0	2.353	0	0	0	0	0
	Ontvangsten	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**

Toelichting

Verplichtingen

In 2024 is er per saldo sprake van een verhoging van het verplichtingenbudget, voornamelijk toe te schrijven aan de uitvoering van landenprogramma's in Benin, Oeganda en Burundi. In Benin is een voor 2023 geplande

activiteit op het gebied van veilige abortus uitgesteld naar 2024 en wordt het UNFPA programma voor seksuele voorlichting aan jongeren verlengd voor een nieuwe fase van vijf jaar. De ophoging van het verplichtingenbudget in Oeganda is vooral voor de nieuwe fase van UNFPA's ANSWER-programma. In Burundi wordt een meerjarige verplichting aangegaan in verband met de samenwerking met de universiteit in Burundi als onderdeel van het SRGR-programma.

Het verplichtingenbudget in 2025 gaat omlaag en in 2026 omhoog vanwege het doorschuiven van het UNAIDS arrangement welke nu voor 2026 is gepland. Hierdoor wijzigt de verplichtingenruimte wat in 2028 tot een verlaging leidt.

In aanvulling daarop verhoogt het verplichtingenbudget in 2026 en in 2027 vanwege de continuering van het HIV/AIDS-programma in Mozambique.

De verlaging in 2028 van het van verplichtingenbudget is vanwege de aanpassingen van het verplichtingenritme voor UNAIDS arrangement als toegelicht bij 2025.

Uitgaven
De uitgaven voor 2024 op artikel 3 Sociale vooruitgang zijn voor 85% juridisch verplicht (stand midden april 2024).

Artikelonderdeel 3.1
Er is sprake van een per saldo verhoging van uitgaven op Global Health voor de jaren 2024 tot en met 2029 vanwege een overheveling vanuit beleidsartikel 2.2 voor een bijdrage aan het *Global Analysis and Assessment of Sanitation and Drinking Water* programma van de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO/GLAAS).

Artikelonderdeel 3.3
Er wordt bijgestuurd op het uitgavenbudget in 2024 en 2025 ter voorkoming dat contracten met partnerorganisaties onder het VMM-subsidiekader *Power of Voices* zouden moeten worden open gebroken na het initieel verwerken van de ODA-ombuigingen uit 2023 en verder vanwege de forse asieltegenvaller bij voorjaarsnota 2023.

Nog te verdelen
Als gevolg van de hogere bezetting en prijs bij het COA van eerstejaars asielzoekers uit DAC-landen, heeft er een herschikking plaatsgevonden binnen het ODA-budget. Dit betekent een ombuiging op de BHOS-programma's in 2026. Op artikel 3 wordt EUR 72 miljoen omgebogen in 2026. Deze ombuiging is administratief geboekt op het instrument «nog te verdelen» binnen artikelonderdeel 3.1. Bij een volgend begrotingsmoment wordt inzichtelijk gemaakt hoe de ombuiging is verwerkt en is verdeeld naar de artikelonderdelen.

Artikel 4: Vrede, veiligheid en duurzame ontwikkeling

Budgettaire gevolgen van beleid
In aansluiting op de ontwerpbegrotingen en de Voorjaarsnota worden vanaf 2024 ook de mutaties voor het jaar t+5 opgenomen in de tabel budgettaire gevolgen van beleid van de 1ste suppletoire begrotingen. Dit

betreft de extrapolatie van de begroting – het toevoegen van het jaar t+5 – en vervolgens de mutaties tot en met t+5 die tijdens de voorjaarsbesluitvorming zijn verwerkt.

Tabel 8 Budgettaire gevolgen van beleid artikel 4 (bedragen x € 1.000)

		Ontwerpbegroting t (1)	Mutaties via NvW, moties, amendementen en ISB (2)	Vastgestelde begroting t (3) = (1) + (2)	Mutaties 1e suppletoire begroting (4)	Stand 1e suppletoire begroting (5) = (3) + (4)	Mutatie 2025	Mutatie 2026	Mutatie 2027	Mutatie 2028	Mutatie 2029
Art.	**Verplichtingen**	**531.190**	**15.000**	**546.190**	**531.578**	**1.077.768**	**– 532.998**	**397.752**	**– 79.099**	**– 36.000**	**750.187**
	Uitgaven	**1.012.165**	**15.000**	**1.027.165**	**43.802**	**1.070.967**	**– 198**	**– 76.799**	**– 99**	**0**	**1.112.260**
4.1	**Humanitaire Hulp**	**520.017**	**15.000**	**535.017**	**44.000**	**579.017**	**0**	**0**	**0**	**0**	**520.017**
	Subsidies (regelingen)	*117.000*	*0*	*117.000*	*5.000*	*122.000*	*5.000*	*5.000*	*5.000*	*5.000*	*122.000*
	Noodhulpprogramma's	117.000	0	117.000	5.000	122.000	5.000	5.000	5.000	5.000	122.000
	Bijdrage aan (inter-)nationale organisaties	*403.017*	*15.000*	*418.017*	*39.000*	*457.017*	*– 5.000*	*– 5.000*	*– 5.000*	*– 5.000*	*398.017*
	Noodhulpprogramma's	288.000	15.000	303.000	39.000	342.000	– 5.000	– 5.000	– 5.000	– 5.000	283.000
	Noodhulpprogramma's non-ODA	1.017	0	1.017	0	1.017	0	0	0	0	1.017
	UNHCR	35.000	0	35.000	0	35.000	0	0	0	0	35.000
	UNRWA	19.000	0	19.000	0	19.000	0	0	0	0	19.000
	Wereldvoedselprogramma	60.000	0	60.000	0	60.000	0	0	0	0	60.000
4.2	**Opvang en bescherming in de regio en migratiesamenwerking**	**291.295**	**0**	**291.295**	**0**	**291.295**	**0**	**0**	**0**	**0**	**357.000**
	Subsidies (regelingen)	*5.000*	*0*	*5.000*	*10.500*	*15.500*	*10.500*	*9.000*	*8.000*	*8.000*	*13.000*
	Opvang in de regio	5.000	0	5.000	7.500	12.500	7.500	6.000	5.000	5.000	10.000
	Migratie en ontwikkeling	0	0	0	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000
	Bijdrage aan (inter-)nationale organisaties	*286.295*	*0*	*286.295*	*– 10.500*	*275.795*	*– 10.500*	*– 9.000*	*– 8.000*	*– 8.000*	*344.000*
	Opvang in de regio	227.295	0	227.295	– 7.500	219.795	– 7.500	– 6.000	– 5.000	– 5.000	288.000
	Migratie en ontwikkeling	59.000	0	59.000	– 3.000	56.000	– 3.000	– 3.000	– 3.000	– 3.000	56.000
4.3	**Veiligheid en Rechtstaatontwikkeling**	**200.853**	**0**	**200.853**	**– 198**	**200.655**	**– 198**	**– 76.799**	**– 99**	**0**	**235.243**
	Subsidies (regelingen)	*57.653*	*0*	*57.653*	*– 2.200*	*55.453*	*0*	*0*	*0*	*0*	*76.438*
	Legitieme stabiliteit	7.000	0	7.000	0	7.000	0	0	0	0	18.950
	Inclusieve vredes- en politieke processen	15.500	0	15.500	0	15.500	0	0	0	0	13.000
	Functionerende rechtsorde	35.153	0	35.153	– 2.200	32.953	0	0	0	0	44.488
	Opdrachten	*1.500*	*0*	*1.500*	*0*	*1.500*	*0*	*0*	*0*	*0*	*1.500*
	Inclusieve vredes- en politieke processen	1.500	0	1.500	0	1.500	0	0	0	0	1.500

	Ontwerpbegroting t (1)	Mutaties via NvW, moties, amendementen en ISB (2)	Vastgestelde begroting t (3) = (1) + (2)	Mutaties 1e suppletoire begroting (4)	Stand 1e suppletoire begroting (5) = (3) + (4)	Mutatie 2025	Mutatie 2026	Mutatie 2027	Mutatie 2028	Mutatie 2029
Bijdrage aan (inter-)nationale organisaties	*141.700*	*0*	*141.700*	*2.002*	*143.702*	*– 198*	*– 198*	*– 99*	*0*	*157.305*
Legitieme stabiliteit	4.000	0	4.000	0	4.000	0	0	0	0	12.000
Functionerende rechtsorde	101.200	0	101.200	2.002	103.202	– 198	– 198	– 99	0	103.000
Inclusieve vredes- en politieke processen	36.500	0	36.500	0	36.500	0	0	0	0	42.305
Nog te verdelen	*0*	*0*	*0*	*0*	*0*	*0*	*– 76.601*	*0*	*0*	*0*
Nog te verdelen	0	0	0	0	0	0	– 76.601	0	0	0
Ontvangsten	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**

Toelichting

Verplichtingen
Het verplichtingenbudget voor 2024 wordt verhoogd, met name doordat een deel van de verplichtingen (EUR 250 miljoen) voor het Prospects 2 programma niet in 2023 maar in 2024 wordt aangegaan. Dit gebeurt meerjarig budgetneutraal doordat de verplichtingenbudgetten voor 2025 t/m 2029 worden verlaagd (totaal EUR 100 miljoen) en door onderbesteding op het verplichtingenbudget voor 2023 (EUR 150 miljoen). Daarnaast wordt het verplichtingenbudget voor 2024 opgehoogd in verband met de subsidietender *Contributing to Peaceful and Safe Societies* en de subsidietender *Migration and Displacement* gezien de verschuiving van het moment van toekennen van 2023 naar 2024.

Tot slot vinden verplichtingenschuiven plaats van 2025 naar 2026 (totaal EUR 456 miljoen) doordat de meerjarige verplichtingen voor UNHCR, UNRWA en WFP in 2026 zullen worden aangegaan. Aangezien de daaropvolgende verplichtingen in 2030 zijn voorzien, wordt het verplichtingenbudget voor 2029 naar beneden bijgesteld.

Uitgaven
De uitgaven voor 2024 op artikel 4 Vrede, veiligheid en duurzame economische ontwikkeling zijn voor 78% juridisch verplicht (stand midden april 2024).

Artikelonderdeel 4.1
Het uitgavenbudget voor 2024 op artikelonderdeel 4.1 neemt toe. In verband met groeiende crises wereldwijd (in o.a. Gaza en Soedan) wordt vanuit verdeelartikel 5.4 EUR 49 miljoen overgeheveld naar het instrument Noodhulp bijdragen op artikel 4.1 ten behoeve van humanitaire hulpverlening bij acute crises. Dit bedrag wordt o.a. ingezet voor een aanvullende bijdrage voor 2024 aan het *Central Emergency Response Fund* (CERF) van de Verenigde Naties (VN) (EUR 10 miljoen), waarmee VN-organisaties snel kunnen inspringen op acute noden (in 2023 o.a. in Gaza, Soedan en Libië). Daarnaast wordt EUR 5 miljoen ingezet voor een bijdrage voor de VN-gezant voor wederopbouw voor Gaza, door een overheveling naar het Stabiliteitsfonds op de begroting van Buitenlandse Zaken (artikel 2.4).

Artikelonderdeel 4.2
Binnen artikelonderdeel 4.2 verschuiven budgetten van het instrument bijdragen naar subsidies, met name in verband met toekenningen op het subsidiebeleidskader *Migration and Displacement*.

Nog te verdelen
Als gevolg van de hogere bezetting en prijs bij het COA van eerstejaars asielzoekers uit DAC-landen, heeft er een herschikking plaatsgevonden binnen het ODA-budget. Dit betekent een ombuiging op de BHOS-programma's in 2026. Op artikel 4 wordt EUR 77 miljoen omgebogen in 2026. Deze ombuiging is administratief geboekt op het instrument «nog te verdelen» binnen artikelonderdeel 4.3. Bij een volgend begrotingsmoment wordt inzichtelijk gemaakt hoe de ombuiging is verwerkt en is verdeeld naar de artikelonderdelen.

Artikel 5: Multilaterale samenwerking en overige inzet

Budgettaire gevolgen van beleid
In aansluiting op de ontwerpbegrotingen en de Voorjaarsnota worden vanaf 2024 ook de mutaties voor het jaar t+5 opgenomen in de tabel budgettaire gevolgen van beleid van de 1ste suppletoire begrotingen. Dit betreft de extrapolatie van de begroting – het toevoegen van het jaar t+5 – en vervolgens de mutaties tot en met t+5 die tijdens de voorjaarsbesluitvorming zijn verwerkt.

Tabel 9 Budgettaire gevolgen van beleid artikel 5 (bedragen x € 1.000)

		Ontwerpbegroting t (1)	Mutaties via NvW, moties, amendementen en ISB (2)	Vastgestelde begroting t (3) = (1) + (2)	Mutaties 1e suppletoire begroting (4)	Stand 1e suppletoire begroting (5) = (3) + (4)	Mutatie 2025	Mutatie 2026	Mutatie 2027	Mutatie 2028	Mutatie 2029
Art.	**Verplichtingen**	**67.954**	**64.000**	**131.954**	**1.118.080**	**1.250.034**	**6.996**	**264.080**	**80**	**– 1.627**	**130.238**
	Uitgaven	**318.214**	**64.000**	**382.214**	**112.952**	**495.166**	**85.369**	**– 223.404**	**88.504**	**29.313**	**2.404.097**
5.1	**Multilaterale samenwerking**	**218.595**	**62.000**	**280.595**	**8.900**	**289.495**	**– 126**	**2.690**	**1.371**	**1.694**	**235.942**
	Bijdrage aan (inter-)nationale organisaties	*218.595*	*62.000*	*280.595*	*8.900*	*289.495*	*– 126*	*2.690*	*1.371*	*1.694*	*235.942*
	UNIDO	1.950	0	1.950	0	1.950	0	0	0	0	1.950
	UNDP	39.000	0	39.000	0	39.000	0	0	0	0	30.000
	UNICEF	44.000	0	44.000	0	44.000	0	0	0	0	33.000
	Speciale multilaterale activiteiten	14.587	0	14.587	0	14.587	0	0	0	0	54.077
	Assistent deskundigenprogramma	9.000	0	9.000	0	9.000	0	0	0	0	9.000
	Internationale Financiële Instellingen	14.158	0	14.158	8.900	23.058	0	0	0	0	8.324
	Middelenaanvullingen multilaterale banken en fondsen	87.789	0	87.789	0	87.789	– 126	2.690	1.371	1.694	91.480
	Kapitaalaanvullingen bij regionale ontwikkelingsbanken	8.111	0	8.111	0	8.111	0	0	0	0	8.111

		Ontwerpbegroting t (1)	Mutaties via NvW, moties, amendementen en ISB (2)	Vastgestelde begroting t (3) = (1) + (2)	Mutaties 1e suppletoire begroting (4)	Stand 1e suppletoire begroting (5) = (3) + (4)	Mutatie 2025	Mutatie 2026	Mutatie 2027	Mutatie 2028	Mutatie 2029
	Bijdrage aan IFI's voor steun Oekraïne	0	62.000	62.000	0	62.000	0	0	0	0	0
	Nog te verdelen	*0*	*0*	*0*	*0*	*0*	*0*	*0*	*0*	*0*	*0*
	Nog te verdelen	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
5.2	**Overig armoedebeleid**	**92.376**	**2.000**	**94.376**	**163.324**	**257.700**	**251.379**	**– 22.946**	**72**	**– 928**	**112.044**
	Subsidies (regelingen)	*9.948*	*0*	*9.948*	*– 2.081*	*7.867*	*– 800*	*– 800*	*– 658*	*– 658*	*9.307*
	Kleine activiteiten posten en cultuur en ontwikkeling	9.298	0	9.298	– 2.081	7.217	– 800	– 800	– 658	– 658	8.657
	Nationale SDG implementatie	650	0	650	0	650	0	0	0	0	650
	Opdrachten	*200*	*2.000*	*2.200*	*148.090*	*150.290*	*252.090*	*90*	*90*	*90*	*290*
	Nationale SDG implementatie	200	0	200	90	290	90	90	90	90	290
	Programmamiddelen Oekraïne - In-kind steun	0	2.000	2.000	0	2.000	0	0	0	0	0
	Programmamiddelen Oekraïne	0	0	0	148.000	148.000	252.000	0	0	0	0
	Bijdrage aan (inter-)nationale organisaties	*82.228*	*0*	*82.228*	*– 2.685*	*79.543*	*89*	*4.099*	*640*	*– 360*	*102.447*
	UNESCO	4.400	0	4.400	0	4.400	0	0	0	0	4.400
	Diverse ondersteunende activiteiten	8.993	0	8.993	– 4.518	4.475	– 2.018	2.190	– 1.018	– 1.018	22.618
	Kleine activiteiten posten en cultuur en ontwikkeling	300	0	300	2.081	2.381	800	800	658	658	658
	Schuldverlichting	68.285	0	68.285	– 6.500	61.785	0	0	0	0	74.521
	Voorlichting op het terrein van Ontwikkelingssamenwerking	250	0	250	0	250	0	0	0	0	250
	Verdragsmiddelen Suriname	0	0	0	6.252	6.252	1.307	1.109	1.000	0	0
	Nog te verdelen	*0*	*0*	*0*	*20.000*	*20.000*	*0*	*– 26.335*	*0*	*0*	*0*
	Nog te verdelen	0	0	0	20.000	20.000	0	– 26.335	0	0	0
5.4	**Nog te verdelen i.v.m.wijzigingen BNI en/of toerekeningen**	**7.243**	**0**	**7.243**	**– 59.272**	**– 52.029**	**– 165.884**	**– 203.148**	**87.061**	**28.547**	**2.056.111**
	Nog te verdelen i.v.m.wijzigingen BNI en/of toerekeningen	*7.243*	*0*	*7.243*	*– 59.272*	*– 52.029*	*– 165.884*	*– 203.148*	*87.061*	*28.547*	*2.056.111*

	Ontwerpbegroting t (1)	Mutaties via NvW, moties, amendementen en ISB (2)	Vastgestelde begroting t (3) = (1) + (2)	Mutaties 1e suppletoire begroting (4)	Stand 1e suppletoire begroting (5) = (3) + (4)	Mutatie 2025	Mutatie 2026	Mutatie 2027	Mutatie 2028	Mutatie 2029
Nog te verdelen i.v.m.wijzigingen BNI en/of toerekeningen	7.243	0	7.243	– 59.272	– 52.029	– 165.884	– 203.148	87.061	28.547	2.056.111
Ontvangsten	**43.815**	**0**	**43.815**	**11.991**	**55.806**	**99**	**100**	**101**	**102**	**27.922**

Tabel 10 Uitsplitsing verplichtingen (bedragen x € 1.000)

	Stand ontwerp begroting	Mutaties via NvW, moties, amendementen en ISB	Vastgestelde begroting	Mutaties 1e suppletoire begroting	Stand 1e suppletoire begroting	Mutaties 1e suppletoire begroting	Mutaties 1e suppletoire begroting	Mutaties 1e suppletoire begroting	Mutaties 1e suppletoire begroting
	2024	2024	2024	2024	2024	2025	2026	2027	2028
	(1)	(2)	(3)=(1+2)	(4)	(5)=(3+4)				
Verplichtingen	**67 954**	**64 000**	**131 954**	**1 118 080**	**1 250 034**	**0**	**0**	**0**	**0**
garantieverplichtingen			**0**	**915 000**	**915 000**				
overige verplichtingen	**67 954**	**64 000**	**131 954**	**203 080**	**335 034**				

Toelichting

Verplichtingen

Het verplichtingenbudget neemt in 2024 toe. Dit heeft een aantal oorzaken. EUR 30 miljoen heeft te maken met reguliere middelenaanvullingen voor het *Asian Development Fund* en met kapitaalverhoging van de Inter-Amerikaanse Ontwikkelingsbank. Daarnaast betreft het een verhoging van EUR 62 miljoen die samenhangt met de bijdrage van Nederland aan het *Special Program for Ukraine and Moldova Recovory (SPUR)*, welke in de Nota van Wijziging op de begroting ook is toegelicht. In latere jaren wordt op artikelonderdeel 5.1 een aantal verplichtingen een jaar naar achteren geschoven. Het gaat dan om de meerjarige aanvullende bijdragen voor UNDP en UNICEF. Verder stijgt op artikelonderdeel 5.2 in 2025 en 2026 het verplichtingenbudget omdat in die jaren een meerjarige bijdrage aan het *Debt Sustainability Framework* (DSF) en de *Arrears Clearence* van de Wereldbank-IDA worden vastgelegd. Ook wordt het verplichtingenbudget verhoogd vanwege additionele middelen ten behoeve van steun aan Oekraïne (zie onder uitgaven).

Tot slot heeft het kabinet besloten om de garantie aan de *African Development Bank* te verhogen met maximaal EUR 915 miljoen. Dit leidt tot een verhoging van de garantieverplichtingen. Voor details over deze garantieverhoging wordt verwezen naar het toetsingskader en de begeleidende kamerbrief, welke aan de Tweede Kamer wordt gestuurd.

Uitgaven

De uitgaven voor 2024 op artikel 5 Multilaterale samenwerking en overige inzet zijn voor 48% juridisch verplicht (stand midden april 2024). Van het budget in 2024 is 27% beleidsmatig gerserveerd ten behoeve van niet-militaire steun aan Oekraïne.

Het uitgavenbudget op artikelonderdeel 5.1 neemt toe. Dit is met name te verklaren door de extra bijdrage aan het SPUR, welke in de nota van wijziging op de begroting 2024 is toegelicht.

Ten aanzien van artikelonderdeel 5.2 neemt het budget toe. Dit komt door een reservering van EUR 20 miljoen op nog te verdelen die bedoeld is voor de wederopbouw in o.a. Gaza. Bij besteding van deze reservering wordt bepaald waar in de begroting dit budget nodig is en zal waar nodig over artikelen worden overgeheveld. Deze reservering doet daarmee recht aan de toezegging aan het kamerlid Hirsch bij begrotingsbehandeling. Daarnaast heeft het kabinet voor de jaren 2024 en 2025 additionele middelen voor niet-militaire steun aan Oekraïne beschikbaar gesteld. Deze middelen staan op artikelonderdeel 5.2. Indien nodig worden deze middelen bij inzet naar het juiste artikel(onderdeel) overgeheveld.

Kosten eerstejaarsopvang asielzoekers
Een hogere bezetting en prijs bij het COA van eerstejaars asielzoekers uit DAC-landen leiden tot een tegenvaller binnen het ODA-budget wat leidt tot een herschikking van het BHOS-budget. Deze meerkosten van asiel worden grotendeels bekostigd uit het bufferartikel 5.4 van de BHOS-begroting in 2026 en een kasschuif vanuit 2025. Per saldo resteert in 2026 een ombuiging van EUR 288 miljoen op de BHOS-begroting. De meerkosten worden overgeboekt naar de begroting van JenV.

Ontvangsten
In 2024 wordt een ontvangst verwacht vanwege een teruggave van de Europese Investeringsbank (EIB). Het betreft ongeveer EUR 12 miljoen in 2024 en in latere jaren ongeveer EUR 100.000 per jaar tot en met 2028.

Nog te verdelen
Als gevolg van de hogere bezetting en prijs bij het COA van eerstejaars asielzoekers uit DAC-landen, heeft er een herschikking plaatsgevonden binnen het ODA-budget. Dit betekent een ombuiging op de BHOS-programma's in 2026. Op artikel 5 wordt EUR 26 miljoen omgebogen in 2026. Deze ombuiging is administratief geboekt op het instrument «nog te verdelen» binnen artikelonderdeel 5.2. Bij een volgend begrotingsmoment wordt inzichtelijk gemaakt hoe de ombuiging is verwerkt en is verdeeld naar de artikelonderdelen.

Ontwikkelingen verdeelartikel 5.4
Hieronder wordt een overzicht gepresenteerd van de mutaties die hebben plaatsgevonden op het verdeelartikel. Het totaal van de tabel komt overeen met de mutatie die is opgenomen in de eerste suppletoire begroting.

Tabel 11 Ontwikkelingen verdeelartikel 5.4 2024

Omschrijving	Mutatie
Aanpassing bni raming	68.182
Overboeking binnen BHOS-begroting	– 130.822
Desaldering	11.991
Aanpassing asielraming	20.271
HGIS besluitvorming	– 41.476
Overige	12.582
Totaal	**-59.272**

Toelichting:
- Vanwege de koppeling met het Bruto Nationaal Inkomen neemt het ODA-budget toe.
- Er wordt ongeveer EUR 131 miljoen vanuit het verdeelartikel elders ingezet op de BHOS-begroting. Dit betreft met name EUR 60 miljoen voor humanitaire hulp inclusief een reservering voor wederopbouw

Gaza ter hoogte van EUR 20 miljoen. Daarnaast wordt EUR 34 miljoen vanuit het verdeelartikel beschikbaar gesteld ten behoeve van het doorlenen van trekkingsrechten aan het *Resilience and Sustainability Trust* van het IMF. Deze reserveringen doen daarmee recht aan de toezegging aan het kamerlid Hirsch bij de begrotingsbehandeling om binnen de begroting een substantieel bedrag vrij te maken voor de aanpak van grondoorzaken van armoede en irreguliere migratie. EUR 20 miljoen wordt overgeheveld naar artikel 3.1 maatschappelijk middenveld. Ook wordt EUR 6,2 miljoen naar artikel 5.2 overgeheveld ten behoeve van de Verdragsmiddelen Suriname.

- In 2024 wordt een ontvangst vanuit de EIB verwacht. Deze ontvangen middelen kunnen opnieuw ingezet worden voor activiteiten, daarom wordt het uitgavenbudget verhoogd.
- Uit de HGIS besluitvorming volgt een mutatie. Dit heeft met name te maken met de terugbetaling van de overschrijding van het ODA-budget in 2023 en de toekenning van structurele ODA LPO-middelen aan de BZ-, OCW-, en JenV-begroting.
- De toerekening voor eerstejaarsopvang van asielzoekers uit DAC-landen valt in 2024 naar verwachting lager uit. Gecombineerd met de eindafrekening van 2023 leidt dit conform de gebruikelijke systematiek tot een vrijval t.b.v. Het ODA-budget ter hoogte van EUR 20,3 miljoen.
- Overige bestaat uit technische mutaties, waardoor het verdeelartikel toeneemt. Het betreft met name een ramingsbijstelling van het Europees Ontwikkelingsfonds, waardoor er ODA-middelen vrijvallen naar het verdeelartikel.
- Deze mutatie leidt tot een negatieve stand op het verdeelartikel. Dit wordt overprogrammering genoemd. Overprogrammering houdt in dat er meer programma's of bijdragen worden gepland dan waarvoor budget beschikbaar is, in de verwachting dat over het algemeen de uitvoering van programma's en/of betalingen vertraging oploopt. De uitvoering van het beleid leert dat bijvoorbeeld (geo)politieke ontwikkelingen en uitvoeringsmogelijkheden in landen waarin programma's worden uitgevoerd gedurende het jaar kunnen leiden tot vertragingen in de uitputting van de ODA-middelen.

Bijlage 1: Meerjarige juridische verplichtingen

Tabel 12 Uitwerking meerjarige juridische verplichtingen (bedragen x € miljoen)

	2024 BUDGET	2025 BUDGET	2026 BUDGET	2027 BUDGET	2028 BUDGET
Totaal budget artikel 1	**607**	**577**	**652**	**709**	**709**
Totaal vrije ruimte artikel 1	**0**	**15**	**7**	**7**	**6**
1.1 Duurzame handelsystemen (IMH)	**37**	**34**	**38**	**41**	**41**
wv. Juridisch verplicht	31	17	17	17	17
wv. Bestuurlijk verplicht	0	15	16	16	16
wv. Beleidsmatig gereserveerd	6	2	5	6	7
Totaal vrije ruimte	**0**	**0**	**0**	**1**	**0**
1.2 Nederlandse handel (DIO)	**104**	**105**	**97**	**95**	**95**
wv. Juridisch verplicht	104	22	22	22	13
wv. Bestuurlijk verplicht	0	68	68	68	68
wv. Beleidsmatig gereserveerd	0	0	0	0	9
Totaal vrije ruimte	**0**	**15**	**7**	**5**	**5**
1.3 PSD (DDE)	**466**	**438**	**517**	**573**	**573**
wv. Juridisch verplicht	407	295	219	219	219
wv. Bestuurlijk verplicht	44	143	247	252	255

	2024 BUDGET	2025 BUDGET	2026 BUDGET	2027 BUDGET	2028 BUDGET
wv. Beleidsmatig gereserveerd	15	0	51	102	99
Totaal vrije ruimte	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**

	2024 BUDGET	**2025 BUDGET**	**2026 BUDGET**	**2027 BUDGET**	**2028 BUDGET**
Totaal budget artikel 2	**935**	**998**	**1.078**	**1.144**	**1.144**
Totaal vrije ruimte artikel 2	**0**	**0**	**17**	**138**	**350**
2.1 Voedselzekerheid	392	393	413	439	439
wv. Juridisch verplicht	392	337	285	250	234
wv. Bestuurlijk verplicht		50	50	50	
wv. Beleidsmatig gereserveerd		7	78	139	205
Totaal vrije ruimte	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
2.2 Water	192	187	209	232	232
wv. Juridisch verplicht	192	149	83	62	51
wv. Bestuurlijk verplicht		38	109	135	117
wv. Beleidsmatig gereserveerd					
Totaal vrije ruimte	**0**	**0**	**17**	**35**	**64**
2.3 Klimaat	350	417	456	473	473
wv. Juridisch verplicht	305	236	147	68	14
wv. Bestuurlijk verplicht	45	87	57	57	16
wv. Beleidsmatig gereserveerd		94	252	245	157
Totaal vrije ruimte	**0**	**0**	**0**	**103**	**286**

	2024 BUDGET	**2025 BUDGET**	**2026 BUDGET**	**2027 BUDGET**	**2028 BUDGET**
Totaal budget artikel 3	**825**	**761**	**812**	**900**	**900**
Totaal vrije ruimte artikel 3	**0**	**3**	**14**	**23**	**23**
3.1 Mondiale gezondheid en SRGR	510	491	511	559	559
wv. Juridisch verplicht	432	348	123	48	92
wv. Bestuurlijk verplicht	8	8	75	75	75
wv. Beleidsmatig gereserveerd	70	135	313	436	392
Totaal vrije ruimte	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
3.2 Vrouwenrechten en gender	**48**	**43**	**46**	**52**	**52**
wv. Juridisch verplicht	46	30	2	0	0
wv. Bestuurlijk verplicht	2	2	6	6	6
wv. Beleidsmatig gereserveerd		11	38	46	46
Totaal vrije ruimte	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
3.3 Maatschappelijk middenveld	**203**	**169**	**193**	**219**	**219**
wv. Juridisch verplicht	203	164	21	0	0
wv. Bestuurlijk verplicht					
wv. Beleidsmatig gereserveerd		5	172	219	219
Totaal vrije ruimte	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
3.4 Onderwijs	**64**	**57**	**61**	**70**	**70**
wv. Juridisch verplicht	23	7	1	0	0
wv. Bestuurlijk verplicht					
wv. Beleidsmatig gereserveerd	41	47	47	47	47
Totaal vrije ruimte	**0**	**3**	**13**	**23**	**23**

	2024 BUDGET	2025 BUDGET	2026 BUDGET	2027 BUDGET	2028 BUDGET
	2024 BUDGET	**2025 BUDGET**	**2026 BUDGET**	**2027 BUDGET**	**2028 BUDGET**
Totaal budget artikel 4	**1.071**	**1.044**	**1.065**	**1.112**	**1.112**
Totaal vrije ruimte artikel	**0**	**0**	**35**	**138**	**365**
4.1 Humanitaire Hulp	579	520	520	520	520
wv. Juridisch verplicht	439	415	115	17	5
wv. Bestuurlijk verplicht	105	0	0	0	
wv. Beleidsmatig gereserveerd	35	105	370	400	400
Totaal vrije ruimte	**0**	**0**	**35**	**103**	**115**
4.2 Opvang in de regio	291	326	338	357	357
wv. Juridisch verplicht	269	252	250	250	125
wv. Bestuurlijk verplicht	22	50	50	50	32
wv. Beleidsmatig gereserveerd	0	24	38	57	0
Totaal vrije ruimte	**0**	**0**	**0**	**0**	**200**
4.3 Veiligheid en rechtsorde	201	198	207	235	235
wv. Juridisch verplicht	192	148	95	52	35
wv. Bestuurlijk verplicht	9	50	50	50	50
wv. Beleidsmatig gereserveerd	0	0	62	98	100
Totaal vrije ruimte	**0**	**0**	**0**	**35**	**50**

	2024 BUDGET	**2025 BUDGET**	**2026 BUDGET**	**2027 BUDGET**	**2028 BUDGET**
Totaal budget artikel 5	**547**	**536**	**303**	**351**	**350**
Totaal vrije ruimte artikel 5	**0**	**0**	**23**	**44**	**40**
5.1 Multilaterale samenw	289	201	217	238	238
wv. Juridisch verplicht	*202*	*182*	*88*	*82*	*55*
wv. Bestuurlijk verplicht	*67*	*5*	*17*	*23*	*55*
wv. Beleidsmatig gereserveerd	*20*	*14*	*89*	*89*	*88*
Totaal vrije ruimte artikel 5.1	**0**	**0**	**23**	**44**	**40**
5.2 Overig armoedebeleid	90	83	82	113	112
wv. Juridisch verplicht	*77*	*75*	*74*	*89*	*89*
wv. Bestuurlijk verplicht	*0*	*6*	*6*	*4*	*4*
wv. Beleidsmatig gereserveerd	*13*	*2*	*2*	*20*	*19*
Totaal vrije ruimte	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**

Conform de toezegging tijdens de begrotingsbehandeling d.d. 31 januari 2024[1] bevat dit onderdeel een meerjarige uitwerking van de juridisch verplichte budgetten inclusief een toelichting. Daarnaast zijn de bedragen weergegeven die bestuurlijk gebonden zijn op grond van bestuursovereenkomsten, convenanten met koepels en/of decentrale overheden, politieke toezeggingen e.d., de bedragen die beleidsmatig gerserveerd zijn en de bedragen die vrij te besteden zijn.

Deze tabel is exclusief overprogrammering. Ook de ombuiging in 2026 is logischerwijs nog niet verwerkt.

Artikel 1: Duurzame economische ontwikkeling, handel en investeringen De programmering van artikel 1 bestaat uit meerjarige juridische overeenkomsten waaruit een verdeling van de uitgaven over de jaren plaatsvindt waarvoor de overeenkomst is aangegaan. Voor subartikel 1.1 duurzame handelsystemen, zijn er diverse programma's ter bestrijding van kinderarbeid en ter bevordering van IMVO. Voor subartikel 1.2 versterkte

[1] TZ202402-026

Nederlandse handels- en investeringspositie, gaat het om programma's met uitvoeringspartners RVO (o.a. *Starters International Business*, handelsmissies) en Invest International (o.a. *Dutch Trade and Investment Fund*). Ook zijn verplichtingen aangegaan voor de Wereldtentoonstelling in Osaka. De programma's met RVO zijn in het lopende jaar juridisch verplicht en in de jaren erna bestuurlijk verplicht. Voor subartikel 1.3 private sectorontwikkeling, zijn er meerjarige verplichtingen aangegaan op het gebied van infrastructuur (o.a. DRIVE, D2B, ORIO) die in latere jaren tot uitbetaling komen, maar ook op het gebied van jeugdwerkgelegenheid (*Challenge Fund*). Deze programma's zijn juridisch verplicht. Ruimte voor beleidsmatige verplichtingen (realiseren van intensiveringen op het gebied van vergroening handelsinstrumentarium, combinatieaanpak) ontstaat vanaf 2026.

Artikel 2: Duurzame ontwikkeling, voedselzekerheid, water en klimaat
De programmering onder artikel 2 bestaat uit meerjarige juridische overeenkomsten waaruit een verdeling van de uitgaven over de jaren plaatsvindt waarvoor de overeenkomst is aangegaan. In 2024 zullen meerjarige verplichtingen worden aangegaan voor Voedselzekerheid, Water en Klimaat om uitvoering te gegeven aan toezeggingen op de VN-waterconferentie en COP28. Voor de subartikelen 2.1 voedselzekerheid en 2.2 water wordt een groot deel van de budgetten gealloceerd op basis van meerjarige landenstrategieën van posten, voor zover deze kaders nog niet juridisch zijn verplicht, valt het overige deel van dit financiële meerjarige kader onder beleidsmatige verplichtingen omdat Nederland daarover bilaterale afspraken maakt als een betrouwbare en voorspelbare partner in ontwikkelingssamenwerking. Het subartikel 2.3 bevat verplichtingen voor multilaterale klimaatfinanciering en klimaatafspraken zoals bijdragen aan de *Global Environment Facility, Green Climate Fund*, UNEP en verdragscontributies in het kader van het Kyoto en Montreal protocol.

Artikel 3: Sociale vooruitgang
De programmering onder artikel 3 bestaat uit meerjarige juridische overeenkomsten. Hieruit ontstaat een verdeling van uitgaven over de jaren waarvoor de overeenkomsten zijn aangegaan. Voor subartikel 3.1 zijn middelen bestuurlijk gereserveerd voor vaste bijdrages aan o.a. UNAIDS, UNFPA en de WHO. De beleidsmatig gereserveerde middelen hebben voornamelijk betrekking op de intensiveringsmiddelen uit het regeerakkoord en vloeien voort uit de Mondiale Gezondheidsstrategie. Voor subartikel 3.2 zijn middelen meerjarig vastgelegd voor de partnerschappen voor Power of Women, WPS en LFS. Bestuurlijk zijn middelen gereserveerd voor de vaste bijdrage aan UNWOMEN. De beleidsmatig gereserveerde middelen betreffen de beleidskaders voor de partnerschap programma's vanaf 2026. Voor subartikel 3.3 liggen de middelen meerjarig vast voor de partnerschappen voor VMM. De beleidsmatig gereserveerde middelen betreffen het beleidskader voor het partnerschap programma vanaf 2026. Voor subartikel 3.4 zijn meerjarige verplichtingen aangegaan voor de lopende onderwijsprogramma's. Vanaf 2024 zijn middelen beleidsmatig gereserveerd voor het nieuwe Beroeps- en Hogeronderwijs programma.

Artikel 4: Vrede, veiligheid en duurzame ontwikkeling
De programmering onder artikel 4 bestaat uit meerjarige juridische overeenkomsten waaruit een verdeling van de uitgaven over de jaren plaatsvindt waarvoor de overeenkomst is aangegaan. Voor subartikel 4.1 humanitaire hulp is het grootste deel van het budget t/m 2025 meerjarig juridisch verplicht. Dit betreft onder andere de bijdragen aan VN-organisaties (WFP, UNHCR, UNRWA), CERF en t/m 2026 de subsidies aan de *Dutch Relief Alliance* en het Rode Kruis. Ultimo 2023 is het subsidiebeleidskader

«Versterking van de Humanitaire Sector 2024–2027» gepubliceerd met een subsidieplafond van EUR 60 miljoen. Voor subartikel 4.2 opvang en bescherming in de regio liggen de middelen ook meerjarig juridisch vast. Het betreft hier met name het PROSPECTS programma (2024-2027) en COMPASS. Ultimo 2023 is het subsidiebeleidskader «*Migration and Displacement* 2023-2028» gepubliceerd met een subsidieplafond van EUR 57 miljoen. Met betrekking tot subartikel 4.3 veiligheid en rechtstaatontwikkeling is een deel van het programma via gedelegeerde landenprogramma's vastgelegd. Het deel wat ultimo 2023 van deze gedelegeerde middelen niet juridisch is vastgelegd is opgenomen onder bestuurlijk verplicht. De bijdrage aan het *Peace Building Fund* is verplicht t/m 2026. Ultimo 2023 is het subsidiebeleidskader «*Contributing to Peaceful and Safe Societies* 2024–2031» gepubliceerd met een subsidieplafond van EUR 200 miljoen.

Artikel 5: Multilaterale samenwerking en overige inzet
Binnen subartikel 5.1 zijn de verplichtingen voor de middelen- en kapitaalaanvullingen die vanaf 2024 worden aangegaan met de regionale ontwikkelingsbanken als bestuurlijk verplicht aangegeven. De Algemene Vrijwillige Bijdragen aan UNDP en UNICEF zijn per 2026 opgenomen als beleidsmatig gereserveerd. De financiering van het Assistent-Deskundigenprogramma en overige (m.n. Technische Assistentie) programma's is voor de komende jaren beleidsmatig gereserveerd. De bijdragen aan UNESCO in 2024 en verder zijn verplichte bijdragen die als juridisch verplicht zijn aangemerkt binnen subartikel 5.2 De uitgaven voor schuldverlichting liggen tot en met 2027 grotendeels juridisch vast, de nieuwe verplichtingen voor schuldverlichting zijn als bestuurlijk verplicht aangegeven. De voorgenomen overige programma's zijn als beleidsmatig gereserveerd opgenomen.